

„Soča“ izhaja vsak petek in velja po pošti prejemanja ali v Gorici na dom pošiljana:

Vse leto f. 4.40
Pol leta „ 2.20
Četrt leta „ 1.10

Pri oznanilih in tako tudi pri „poslanicah“ se plačuje za navadno tristopno vrato:

8 kr. če se tiska 1 krat
7 „ „ „ „ 2 „
6 „ „ „ „ 3 „

Za večje črke po prostoru

SOČA

Posamezne številke se dobivajo po 8 kr. v tobakarnicah v gosposki ulici blizu „treh krogov“, na starem trgu in v nunski ulici ter v Trstu, via Caserna, 3.

Dopisi naj se blagovoljno pošiljajo uredništvu „Soče“ v Gorici v Via Ascoli 8, I., naročnina pa opravništvu „Soče“ Via della Croce št. 4. II.

Rokopisi se ne vračajo; dopisi naj se blagovoljno frankujejo. — Delalcem in drugim nepromočnim se naročnina zniža, ako se oglase pri opravištvu.

Andrej Gollmayr,

knez nadškof goriški, prvostolnik v Hirschem kraljestvu, c. k. skrivni svetovalec, veliki križnik Leopoldovega reda, domači prelat papežev, pristojnik sv. očeta, doktor bogoslovja itd.

S kratkimi besedami smo omenili zadnjič veliko zgubo, katera je zadela goriško nadškofijo, zaradi katere žaluje duhovstvo in verno ljudstvo po celem Goriškem. Naj dodamo danes kratko poročilo o zadnjih dnevih pokojnikovih in majhen opis njegovega življenja.

Uže pred tremi tedni se je prevzvišeni nadškof slabo počutil, da je moral nekaj dni ostati v postelji. Slabost je kmalu prešla in visoki gospod je opravljal svoja dela po navadi. Dušne moči so pa vidoma pojemale in to je kazalo, da tudi telesno stanje ne more biti tako, kakoršno je bilo v prejšnjih dneh. Pretekli teden se je telesna šibkost očitno pokazala; zapoznala se je na podpisu, ki ni bil več tako trden, ko druge krat. Bližnja okolica ni hotela tega razglasiti, da bi ne nastal hrup, ki je po sebi razumljiv pri gospodu tolikih let, kakor jih je imel ranjki nadškof. Do četrta je bil visoki gospod še precej dober; ta dan je moral ostati v postelji, dasi je sprejemal živež, kakor druge dni. Tudi v petek ni šel iz postelje in je o poludne vžil, kar so mu dali, kakor navadno, moči pa ni imel toliko, da bi bil mogel podpisati pisma, ki so mu jih dali. Popoludne, okoli 2, mu je zaprlo besedo, da ni mogel več govoriti; ali bil je pri zavednosti cel čas. Zdravnik je tedaj opomnil nadškofovo okolico, naj ga previdijo. Proti večeru so poklicali č. o. Evstahija, frančiškana, ki je nadškofa spovedal; sv. obhajila mu niso mogli dati, ker bolnik ni mogel več požirati. Ob 10. uri zvečer je prišel zdravnik in je poklical še dva druga, ki so spoznali, da je bolniku nekoliko bolje, vendar šibkost ga ni zapustila; zato ga je domači kaplan, č. g. Jordan, djal v sv. olje. Bolnik je nekoliko težko dihal, spal ni skoraj nič, služabniki so bili vedno okoli njega, ki so mu stregli, ga prekladali in čakali, ako bi kaj želel. Iz pogledov se je spoznavalo, da bi bil marsikedar rad kaj rekel, ali besede ni mogel več izgovoriti. Proti trem zajutra se mu je začelo zdrgovati. Ob 4 1/2 je nekaj kratov globoko zdihtil; potem je jenjal živeti brez boja in brez težave. Umrl je za starostjo prav lahko in mirno. V obličji je bil razmeroma nepremenen. Končal je življenje med molitvijo svojega kaplana in okoli stoječih prav mirno, ne da bi bil okusil hudih bolečin ali težkega smrtnega boja. Okolica je svojim očem komaj verovala, da škofa ni več.

Nadškof Andrej je bil rojen 23. novembra 1797. v Radolici na Gorenjskem. Bogoslovske šole je dovršil v Ljubljani; mašnik je bil posvečen v Ljubljani 23. kimovca 1821. Nekaj časa je pastiroval na kmetih, kar je pozneje pogosto pripovedoval. Zaradi bistrice glave, pametnega vedenja in duhovske natančnosti poslal ga je ljubljanski škof na Dunaj v zavod sv. Avgustina, kjer je postal doktor sv. pisma. Ker niso imeli doma primerne službe za mladega doktorja, ostal je l. 1827. še pol leta na Dunaji. V tem času je prestavil 5 Mojzesovih bukev iz hebrejskega izvirnika na slovenski jezik. Ko so čez 20 let pozneje izdajali v Ljubljani slovensko prestavo celega sv. pisma, so porabili tudi Gollmayrov prestavo Mojzesovih bukev. Na to svoje delo se je ranjki nadškof pogosto in z veseljem spominjal.

Na to je postal profesor dogmatike v ljublan-

skem semenišči in je ostal na tem mestu 7 let. Ta je bila edina služba in edina čast, za katero je prošil, kakor je pogosto pripovedoval. Vse druge časti in službe dane so mu bile od viših, ne da bi se bil za nje potegoval. Kmalu je zamenil profesorsko službo z mestom šolskega poročevalca in nadzornika v Trstu; kot tak je obiskoval tudi goriško gimnazijo.

Po smrti ranjkega nadškofa Lušina, ki je umrl v Gorici l. 1854., bil je ranjki od cesarja imenovan nadškof goriški 18. novembra istega leta. Ko je dobil potrjenje od apostolskega sedeža meseca marca naslednjega leta, je bil v škofa posvečen 3. junija 1855., naslednji dan, 4. junija, je dobil palij, znamenje nadškofovskega in prvostolniškega dostojanstva. Dne 24. junija istega leta, na dan sv. Ivana, bil je ranjki slovesno vmeščen (introniziran) v goriški prvostolni cerkvi.

Tisti čas se je nadškofova palača popravljala, zato je stanoval viši pastir 2 meseca v palači grofa Lanthiera na trgu sv. Antona. Ker je tisto leto kolera razsajala v naši deželi, ni bilo mogoče, da bi bil imel novi nadškof navadno obiskovanje raznih duhovnij. Naslednje leto 1856. podal se je na Dunaj, kjer so se bili zbrali avstrijski škofi, da bi se pogovorili, kako bi se izpeljal konkordat, ki je bil sklenjen l. 1855. med rimsko stolico in avstrijskim cesarjem Francem Jožefom I. Ko se je vrnil z Dunaja, je najprej razglasil pastirski navod (instructio pastoralis) za zakonske sodnije, ki so se takrat vvedle. Potem je začel svoje škofovsko obiskovanje in sicer najprej v dekanijah: Kanal, Tolmin, Bolec in Cirkno. Pri tej priložnosti je obiskal viši pastir vse cerkve, pri katerih so postavljeni dušni pastirji, imenovanih dekanij in sem ter tje celo podružnične cerkve, ki so bile brez duhovna. Še v tistem letu je sklical duhovstvo k duhovnim vajam, katere so se držale pozneje navadno vsako drugo leto. Leta 1857. je začela delovati pod njegovim vodstvom zakonska sodnija, ki je služila ob enem tudi kot sodnija druge instance za škofije goriške cerkvene pokrajine. Naslednje leto je nadaljeval cerkveno vizitacijo v slovenskih in italijanskih dekanijah.

Leta 1858. se je novi nadškof veliko trudil, da mu je bilo mogoče ustanoviti malo semenišče, ki se je odprlo s šolskim letom 1858/59. K temu sta bila veliko pripomogla ranjki cesar Ferdinand in še živa cesarica Marijana, ki sta darovala v ta namen 10 tisoč goldinarjev. Nadškof je nabiral potrebnih darov tudi pri duhovstvu in vernikih, ki so radovoljno donasali darove v blagi namen. 2. maja istega leta je ranjki nadškof posvetil prvega škofa, ranjkega Jurija Dobrilo, kot škofa poreškega. Pozneje je posvetil še 4 druge škofo in sicer: 5. septembra 1875. sedanjega škofa ljubljanskega preč. g. Janeza Pogačarja; septembra 1878. sedanjega škofa tržaškega Mous. Glavina; maja 1880. škofa krškega (Veglia), preč. g. Feretiča; zadnjega pa letos preč. g. Zorna, škofa poreškega. Vse svoje še živeče sufragane (podružne škofo) je torej sam ranjki posvetil.

Leta 1859. in 1860. je uredil nadškof gospodarstvo s cerkvenim premoženjem, ki je bilo prej v svetnih rokah. L. 1862. šel je v Rim, da je poročal papežu o svoji škofiji in da je bil pričujoč, ko so se proglasili z veliko slovesnostjo japonski svetniki. Pri tej priložnosti dobil je naslov pristojnika papeževga sedeža in rimskega meščana. L. 1864. je bil imenovan od presvetlega cesarja tajni svetovalec (odtod: prevzvišenost, ekscelencia), kmalu potem pa veliki križnik Leopoldovega reda. L. 1869. se je podal drugič v Rim, da bi se udeležil vatikanskega cerkvenega zborna. L. 1870. praznoval je petdesetletnico svojega mašništva, l. 1880. pa petindvajsetletnico, odkar je bil škof postal. Obeh slovesnostij se je udeležilo duhovstvo in ljudstvo v polnem številu in z resnično navdušenostjo.

Goriško duhovstvo je svojega nadškofa spoštovalo in častilo; spoznavalo je v njem svojega očeta, ki je skušal vsakemu ustreči, kolikor je bilo mogoče. Ranjki je bil učen in trdne volje. Kar je spoznal za dobro, je tudi izpeljal. Ni bil prijatelj dolgih razgovorov in praznih besed, ampak resnega mišljenja in moškega delovanja. Poslušal je marsikaj, ali storil je

le to, kar je sam za dobro spoznal. Trdna volja, združena z bistrim spoznanjem, ljubeznijo do svojih ovčic in previdnostjo na vsako stran, kinčala ga je do zadnjega konca. Blag spomin vrlému možu, nepozabljive- mu škofu!

POGREB.

V nedeljo popoludne so zdravniki odprli truplo ranjkega nadškofa, so vzeli drob in možgane iz njega in so ga napolnili z drugo tvarino, da bi tako hitro ne gujilo. Potem so ga položili v škofovski obleki v prelepo trugo iz kovine, ki je bila posrebrnena in je imela mnogo pozlačenega kinča, ter so ga prenesli v veliko dvorano nad vežo, kjer so vzdignili trugo na visok oder, ki je bil črno pregren. Dvorana je bila vsa črno preprežena in okna zakrita. Okoli odra je gorelo 30 debelih sveč in torč; škof je imel na glavi mitro, na levi strani škofovsko palico, okoli vratu palij (tikan ovratik z belimi križci), na prsih zlat križ s svetinjami (relikvijami). Pri znožji je bil pokleknil, kjer so duhovni cel čas molili; na levi in desni sta bila visoka, pokrita stoliča, na katerih so bili redovi ranjkega in blagoslovljena voda, s katero ga je ljudstvo kropilo. Razna škofovskega klobuka kinčala sta trugo dva zelena venca: eden je bil deželnega odbora s slovenskim in italijanskim napisom, drug pa malega semenišča z napisom: Andream fundatori (semenišče ustanovitelju). Ob steni proti ulici napravljen je bil altar, na katerem so duhovni na sveti Jožef in v terek do pogreba maševali. Čeli ponedeljek in v terek zajutra je bilo ljudstvu pripuščno, da je hodilo gledat in kropit svojega umrlega pastirja. Prvostolni kapitel (kanoniki) je prišel v ponedeljek popoludne o 5. uri skupno v omejeno dvorano in je opravil tam cerkvene molitve za mrtve (officium defunctorum). Ljudstva je bilo toliko skoz ves čas, da so mestni stražniki in domači služabniki imeli veliko opraviti, da so red vzdrževali. Pred škofijo je bila čeli dan velika gaječa mestnega ljudstva in z dežele, ki je hotelo še enkrat viditi ljubega pastirja, predno bi bil zakopan.

V terek zajutra zbirala se je duhovščina, razna gospoda, meščanstvo in narod z dežele v obilnem številu k slovesnemu pogrebu. Škoda, da je začelo kmalu po osmi uri rositi, pozneje pa prav dobro deževati, in da ni odjenjalo do konca. Iz Trsta je bil prišel k pogrebu milostljivi škof Glavina s tremi kanoniki: dr. Sust, Schwab, Staudacher (častni kan.) in nekaterimi drugimi duhovniki (med njimi g. profesor Legat). Ljubljanski škof je bil poslal kot zastopnika dva kanonika: preč. gg. Paukerja in Urbasa. Poreški in krški škof nista mogla priti zaradi oddaljenosti in ker sta morala biti veliki četrtek doma zaradi posvečenja sv. olj. Duhovstvo goriške nadškofije se je bilo zbralo v kljub slabemu vremenu, dasi ima ta teden mnogo opravak in dasi je vreme slabo kazalo, v prav obilnem številu. Izmed učnih zavodov udeležili so se slovesnega, žalostnega sprevoda učenci mestne deške šole in c. k. realke; drugi zavodi so bili že razpustili svoje učence na velikonočne počitnice in so bili zastopani le po učiteljskem osebji. Mesto je pokazalo svojo žalost in vdanost do višega pastirja s tem, da se je sprevoda udeležil župan s podžupanoma in mestnimi uradniki, da je dalo na razpolago mestno stražo, godbo in gasilce, da je v vseh ulicah, po katerih je šel sprevod, omrežilo luči s črno-belimi trakovi in da jih je ob času sprevoda prižgalo, kahor tudi s tem, da je na mestni hiši razobesilo črne preproge in zastavo črno ovito.

Med visokimi dostojanstveniki bila sta nazuča deželni predsednik na Kranjskem baron Winkler in tržaški namestnik baron Depretis. Iz Trsta je bil došel tudi namestništveni svetovalec vitez Schemerl ter uda gosposke zbornice gg. Scrinzi in Reinelt. Deželni odbor goriški je bil skoraj polnoštevilno navzoč pri čeli žalostni slovesnosti; narvoča sta bila tudi deželna poslanca Kocijančič in Povše. Sprevoda in cerkvenega opravila so se udeležili tudi civilni in sodnijski uradniki goriški, kakor tudi oficirji tukajšnje posadke. Zastopana so bila razna društva goriška po svojih udih ali pa po odborih in predsedništvih.

Redovniki so bili prišli k pogrebu malo da ne v polnem številu.

Po deveti uri je prišlo duhovstvo iz semeniške cerkve, kjer se je bilo zbralo, in se je ustavilo pred škofijo in naprej po Travniku. Škof Glavina z asistenco je šel v hišo in je opravil tam navadne molitve. Potem so trugo zabili in so jo nesli v vežo, kjer jo je sprejelo 8 duhovnov, ki so jo nesli do velike cerkve. Hitro za trugo šli so škofovi sorodniki, njegova uradnja in hišni ljudje; za njimi pa zgorej imenovani dostojanstveniki, uradniki, učitelji in mnogobrojni ljudstvo. Duhovstvo, šole, zavodi, godba šli so pred trugo. Na Travniku je bilo skoz in skoz vse polno ljudstva, ki je gledalo nenavadni spreved umrlega nadškofa. Vse štacune so bile tukaj, kakor tudi po drugih ulicah, koder se je pomikal spreved, zaprte; raz oken so visela črne ali črno-bele preproge, iz čitalnice je visela črna ovita čitalnična zastava, ki je skazovala zadnjo čast svojemu častnemu udu. Enaka tešnjava je bila po vseh ulicah do velike cerkve in pozneje od te cerkve celo do starega pokopališča. Celó mesto je bilo na nogah in z dežele je bilo privrelo v mesto silno veliko ljudstva.

V veliki cerkvi je opravil tržaški škof sveto opravilo za dušo ranjkega nadškofa, potem je profesor Alpi s prižnice bral prav lep govor, v katerem je opisoval delovanje ranjkega, slednjic so molili okoli truge škof in 4 kanoniki goriški navadne molitve (absolucije). V cerkvi je bil navzoč tudi kraljevske visokosti grof Chambord s svojim spremstvom, ki je bil poslal dva svojih vitezev za pogrebom. Od cerkve do pokopališča so ranjkega peljali. Po celi poti je bilo, da je bilo neprijetno in nekaterim tudi težko, držati v eni roki svečo, v drugi pa dežnik. V kapeli starega pokopališča so spustili trugo v rakev, v kateri počivajo že drugi nadškofi goriški. Nad rakvijo nahaja se priprosta črna plošča, v katero je vdolbljeno: Andreas Gollmsyr 1883. Med svojimi predniki čaka 86 letni nadškof ustajenje mesa; njegovo dušo naj pa Bog napaja z večno tolažbo v nebesih.

OPOROKA.

Govorilo se je iz začetka, da je umrlj nadškof zapustil premoženja do 100 tisoč goldinarjev. V resnici cenijo zdaj vse blago in ves denar na 40 tisoč goldinarjev. V svoji oporoki pravi nadškof, da si je veliko prihranil, ko je bil uradnik pri namestništvu in pri ministerstvu. Vse svoje premoženje je volil le za dobrodejne namene. Glavni dedič je malo semenišče, Andrejšče imenovano, katero časti ranjkega nadškofa za svojega ustanovitelja. Ranjkemu je bilo dobro znano, da so bile pogoste pritožbe o slabem denarnem stanju in vsled tega tudi o čem drugem v tem zavodu od prvega začetka; zato je sklenil, zapustiti vse svoje premoženje temu ustavu, da se bodo mladenči po mogočnosti preskrbovali z vsem, česar potrebujejo, posebno s tečno in zadostno hrano. Semenišče bo moralo kot dedič plačevati deleže (legate) drugim, tako da mu ostane le kakih 25 do 30 tisoč glid. Ako bi se semenišče kedaj zaprlo, pripade dotični kapital zalogu ubogih v rojstnem kraju ranjkega, v Radoljici na Gorenjskem.

Debata o srednjih šolah v državnem zboru.

V seji 8. t. m. prišla je na vrsto znana resolucija našega poslanca dr. Tonklija, da naj se vpeljejo naredbe, katere je visoko ministerstvo za srednje šole na Kranjskem izdalo, tudi v drugih deželah,

LISTEK.

KORAL.

Po Stehlejevih „Chorphotographien“
spisal Š. Šuligoj.

Koral je pravo cerkveno petje, je njeno dete. Vse drugo petje je le petje v cerkvi, koralno petje je pravi izraz cerkvenih obredov in molitev.

Da moremo koral od drugega cerkvenega petja ločiti, moramo razloček med njima poznati. Nekteri menijo, da je vsako otožno cerkveno petje koral in prištevajo veliko skladb, ki imajo sicer naslov koral, ki pa so le harmonizirane in po taktu vredjen koral, pravemu koralu, kar ni prav. Pravemu koralu manjkata takt in harmonija, med tem ko ima moderna glasba melodijo, takt in harmonijo.

Torej pa koral ni popoln! — Tako se dozdeva. Ker smo navajeni le moderni harmonični glasbi, ne vemo, kaj so Grki s samo melodijo počeli, kako so v tragedijah ljudstvo kar očarali. Sploh smo te misli, da, ako hočemo kaj efektnega napraviti, mora s človeškim glasom sodelovati vse polno lesenih in drugovrstnih godbenih priprav. Tega ne pomislimo, da prav toliko razlika in veliko število raznih glasov dela umetniku-pevcu zapreke. V priprostosti se da naj-

kjer Slovenci prebivajo. Ta resolucija pouzročila je v zbornici hud vihar ter pojasnila, kaj imamo Slovenci od sedanjega ministra za uk in bogočastje pričakovati. Z možato besedo zastopal je naš poslanec svoje stališče in z neovrgljivimi dokazi pojasnil je pravičnost svoje tirjatve. O istinitosti rečenega se bodo čitatelji „Soče“ lahko sami prepričali iz poslančevega govora, katerega jim podajamo v današnji številki.

Grof Coronini predlagal in opravičeval je v isti seji dodatek k onej resoluciji, da bi vlada vpeljala na Primorskem italijanski kot učni jezik za dijake italijanske narodnosti. Tudi ta govor smo nameravali priobčiti. Poslanec Vitezič je dodal resolucijo, naj se vpelje na gimnaziji v Pazinu za Hrvate hrvaški kot učni jezik.

Ker je pretiła nevarnost, da ne bi bil prišel dr. Tonkli do besede v tej zadevi, vpisal se je on in drugi slovenski poslanci meji govornike zoper proračun, ki se je obravnaval. Tako so imeli desničarji večino med govorniki, ki so bili vpisani proti proračunu, ter so volili dr. Tonklija, ko se je zahteval konec debate, za glavnega govornika o tej točki. Vsled tega so zagvali levičarji strašanski hrup, češ da jih večina zatira ter da jim ne pusti, da bi prišli v taki važni zadevi do besede. Večina je poskusila drugi dan reč s tem poravnati, da je dala levičarjem priliko v novič o imenovanju resoluciji debatirati, a oglasila sta se potem le dva levičarja za besedo.

Prvi je odgovorjal dr. Tonklija minister Conrad, rekoč, da je resolucija taka, da je ne more kot resno vzeti (oho-klici, na desni.) Resolucija, pravi, zahteva tako preuredbo srednjih šol za Štajersko, Koroško in Primorje, kakoršna se je vpeljala na Kranjskem, toda razmere na Kranjskem so po ministrovih mislih drugačne, kakor v imenovanih deželah, in ako bi se hotelo to, kar se je na Kranjskem vvelo, tudi drugod izpeljati, bi bilo treba tirjatev saj pravilnejše sestaviti.

V šolskih rečeh, pravi minister, je treba, najprej gledati na poduk sam, potem se le na učni jezik, da se doseže veči uspeh, ki je ob enem v korist narodnostim, posameznim deželam in celi državi. Uštrični razredi ministru niso po volji. Dalje poudarja, da ne priznava v šolskih zadevah drugih nasvetov, ko tistih, ki prihajajo od šolskih oblastij in deželnih odborov, ter zagotavlja, da je hotel v tej zadevi svoje nazore brez ovinkov izreči.

Ministrov govor je popolnoma neopravičen in se ne vjema z dejanskimi razmerami. Tonklijeva resolucija ni preobsežna, ker ima mejnike: slovenske dijake. Pogoji so zunaj Kranjskega popolnoma enaki z onimi na Kranjskem. V šoli ni uspeha brez učnega jezika; učni jezik je sredstvo, brez katerega se ne doseže učni smoter. V šolskih zadevah naj govorijo samo šolske oblasti? kdo so te oblasti? minister, ki jih večinoma sestavlja. Torej drugače rečeno: v šoli sem jaz gospodar. Če je minister gospodar, naj šole še vzdržuje. Dokler državljani vzdržujejo šole s svojimi novci, imajo pravico, da po svojih zastopnikih izrazijo svoje želje in zahteve. Na Conradov govor se avstrijska vlada ne bo mogla sklicevati kot na izgled politične modrosti. Po našem mnenju bi dunajski parlament ministru najbolje s tem odgovoril, da ga prisili odstopiti. Njegovi nazori se ne vjemajo z nazori državnega zbora niti s politikom, katero mi spoznavamo za edino pravo.

Koroški poslanec Moro protivi se Tonklijevi resoluciji in pravi, da za Koroško je brezpotrebna, ker je med 670 dijaki na tamošnjih srednjih šolah le 57 Slovencev. Na to je utemeljeval grof Coronini svojo resolucijo gledé vpeljave italijanskega kot učnega jezika za učence italijanske narodnosti in je podpiral prav lepo resolucijo dr. Tonklija.

Istrski poslanec Vitezič poudarja, da se je ved-

bolje prava umetnost izraziti; s taktom in harmonijo se pa prvotna melodija zakrije, ter se ne da prav izraziti.

Koralova melodija je torej veliko večje vrednosti, je plemenitejša, čistejša in bolj izrazujoča. Moderna glasba je melodijo stisnila z namenom, da na drugi strani kaj pridobi. Zato pa tudi upliva na drug način.

Ker daje melodija glasbi pravo vrednost, zato je koral največje veljave, ker z njegovo melodijo se dá izraziti pravi pomen besed in občutek, ki je z njimi združen.

Sedanji čas meri vse z modernim vatlom. Dobro, omenjeni stavek hočemo tudi iz modernega stališča dokazati. — Ko hočejo moderni skladatelji, h katerim prištevam tudi Bethoven-a, doseči največi in najpopolnejši izraz notranjih občutkov, tedaj pustijo takt in harmonijo, da se pevec s tem ne zavira, in instrumenti molčijo. Tako se godi v Bethovenovem „Fidelio“, ko se je Leonora vrgla med bodalo moriva in svojega moža. Kako izrazuje Bethoven ta trenotek? morda se poslužuje trombe in celega orkestra, da v alteriranih akordih ta obupni trenotek izrazuje in poslušalce pretresa? Nikakor ne; godba molči in celo dirigent s palčico miruje, samo pevka kliče s polnim glasom: „Tödt' erst sein Weib“. V enakih slučajih dela tudi Wagner tako, n. pr. v Lohengrinu,

no potezal za taki razvoj šolstva v Istri, kateri po §. 19. državnega temeljnega zakona terjatvam slovanskega prebivalstva v Istri po možnosti zadostuje, a vselej zastonj. Vsled tega je primoran še danes svojo prošnjo ponoviti in staviti resolucijo za vpeljavo hrvaškega kot učnega jezika za hrvaške učence. Govornik pravi, da je v Istri velika večina prebivalstva slovanska, a vendar ni v vsej Istri niti jedne slovanske srednje šole. Če pa dr. Sturm in drugi ničeve fraze o zatiranju nemškega življa v imenovani deželi prežvekujejo in ponavljajo, prosil bi jih, da si razmere slovanskega ljudstva v Istri bolj natanko ogledajo.

„Pravijo, da se je dr. Giskra izrazil: „Ako noče postati prebivalstvo v Istri nemško, naj postane raji italijansko, nego da slovansko ostane.“ Ne vem, ali je ta izrek istinit, to pa vem, pravi govornik, da je to tako rekoč program ne le Giskrove, temveč tudi poznejše in sedanje vlade. Na čelu vlade v Primorji stoji mož, kateri ne pozna nobenega slovanskega narčja (čujte, čujte! na desnici), dasi je velika večina ljudstva slovanska. Ta mož noče o Slovanih nič vedeti, ampak jim nasprotuje, kjer le more. Kdo bi veroval, da celo postav in ukazov ne razglaša v hrvaškem jeziku? (čujte, čujte! na desnici.) Menim, da v celi Evropi se kaj takega ne nahaja. Hrvate silijo, naj pišejo svoja imena po italijanski pisavi; še prisege nočejo sprejemati od učiteljev v hrvaškem jeziku.“ Govornik razpravlja konečno še druge neprilike v Istri gledé narodnega jezika in prosi, da se sprejme njegova resolucija, katera obsega opravičene tirjatve istrskega ljudstva in ki odstrani vsaj deloma velike krivice v Istri.

Dr. Tonkli izrazuje željo in zahteva, da bi se v goriških srednjih šolah kmalu vpeljal slovenski kot učni jezik, da bi se na ta način saj deloma načelom pravice in enakopravnosti zadosti in da bi se odlostranile razmere, katere pedagogiki navravnost v obraz bijejo. Če se to zgodi, potem bodo gotovo tudi nasledki podučevanja v srednjih šolah boljši, nego do sedaj, ko se podučujejo predmeti v jeziku, katerega otroci ne razumejo.

Grof Wurmbraud misli, da take tirjatve, kakoršne so Tonklijeve, odločno prezirajo vrednost in bistveni namen jezika, ter da kažejo krive nazore o namenu gimnazij. Nikdo nima pravice zahtevati, da se iz razvalin zastarelih jezikov suuje kulturni jezik, in namen gimnazij ne more biti ta, da mrtve jezike zopet oživljejo. Tudi iz praktičnega stališča, modruje dalje štajerski grof, niso potrebne slovenske gimnazije, kajti mladina bi ne mogla potem vseučilišča obiskovati. Kdor zahteva slovenske gimnazije, mora zahtevati tudi slovenska vseučilišča. In kedaj naj se slovenski dijaki nemščine naučijo? Zmirom se ponavlja, da slovenska mladina se mora nemščine učiti. Tim kasneje se z nemščino pričue, tem težje se je nauči. Najprej je treba za to skrbeti, da se učenci v ljudskih šolah dobro izšolajo; zaradi tega se ne sme osemletno obiskovanje ljudske šole skrajšati. Govornik je radoveden, kako se bodo slovenski poslanci kasneje v tej zadevi vedli. Zdaj pa naj ne kalijo miru na Štajerskem s takimi resolucijami, katere niso izpeljive. Ta konec nas spominja na basen o volku, ki je tožil, da mu jagne vodo ka li.

Dr. Vošnjak razpravlja razmere Slovencev na spodnjem Štajerskem in oporeka poslancu Wurmbraudu odločno, kakor bi se ne mogel slovenski jezik vesti na gimnazijah zaradi pomanjkanja šolskih sredstev in jezikovega zastanka. Ministru za uk in bogočastje pa pravi, da ne gre tū za deželna temuž za državna učilšča, da ni torej res, da nimajo avtonomni organi odločilnega glasu v tej zadevi. Ako se gospod minister hoče tu skrivati za deželne šolske oblastnije ter se na enkrat federalista kazati, moram

ko Lohengrin Eisi izraža svoje sočutje. Harmonija in takt v tem času mirujeta, samo melodija s svojo neprekosljivo močjo se veličastno, resno vzdiguje in poslušalce kar očaruje. Taka je moč prave melodije. Gloria v Bethovenovi maši „Missa solemnis v D—dur“ (o kateri je sam izrazil, da je njegovo največje delo) dela posebno iz tega uzroka velikanski vtis, ker ima to posebnost, da se ti dozdeva, kakor bi se prosti ritmi ne peli po taktu. To je prava umetnost, ki nima znaka taktovih vezij. Tedaj največi moderni glasbarji delajo na to, da se takt kolikor mogoče zakriva; kar imajo moderni skladatelji za največjo umetnost, to je koralu sistem, to mu je prirojeno.

Slavni Witt pravi pri neki priliki, da je pri Bethovenovej slavnosti v Ratisboni v gledišči priredil z 200 pevci tudi prej omenjevo „Glorio“ in da se mu je takrat tako posrečila, da se je veliko umetnikov izrazilo, da kaj enacega niso še slišali, ter rekli, da bi se s koralom kaj takega ne dalo doseči. A Witt jim odgovori: dajte mi toliko močij, toliko vaj, enako požrtvovalnost od strani pevcev, in jaz vam z zaničevanim koralom pobijem Bethovena in vse Vaše skladatelje. Na te besede občno začudenje. „Kako bi bilo to mogoče, saj smo koral že večkrat slišali? Ne, to ne gre na noben način.“

To je gotovo; — ako se koral po tem pozna,

(Dalje v prilogi.)

ga opozoriti na to, pravi govornik, da je tukaj v državnem zboru kot minister cele države, ne pa kot zastopnik onih avtonomnih oblastnih govoril, katere zoper Tonklijevu resolucijo na pomoč kliče.

Gospod minister je imenoval naše zahteve in prizadeve neresne. Tako postopanje proti delu večine — in brez te večine bi ne sedel niti ta minister na ministerskem sedeži — je v parlamentarnem življenji nenavadno. Tedaj želj, katere v tej visoki zbornici izrazujemo, ne smatra gospod minister kot resne? Pač takrat, ko je bilo treba vsa državljanska bremena sprejeti, bili smo resni, a za nas je bila ona žalostna resnoba; takrat ko smo morali vse neprijetnosti in vso nepriljudnost na svoje rame sprejeti in bremena dovoliti, da smo ravnotežje v državi in sedanja vlado ohranili, takrat smo bili resni! Ta resnoba se je takrat od nas zahtevala. Danes pa, ko predlagamo ministru tirjatve, katere ne obtežijo državnega zaklada ni za vinar, očita gospod minister, da ni naše postopanje resno! (Dobro, dobro! na desnici). Te besede si bomo dobro zapomnili in naše daljno ravnanje po njih uredili. (Dobro, dobro! na desnici).

Poročevalec Jireček predlaga, da se resolucija Tonklijeva, isto tako Coroninijeva in Vitezičeva, finančnemu odseku vrne, ter povzija dalje grofa Wurmblanda in njegove zmedene nazore o jeziku.

Glavni poročevalec grof Clam-Martinic priporoča, da se vse tri imenovane resolucije finančnemu odseku odstopijo, ter navaja uzroke za to. Tudi ta poročevalec pobija Wurmblandove nazore in izjave ter pravi, da poslanec sploh in zbornica poslušavec posebej ni niti poklicana niti pristojna (kompetentna), soditi o jeziku, je-li kulturni jezik ali ne in more-li nastati kulturni jezik ali ne. V taki razsodbi tiči nekaj, kar se dotika močno kakega ljudstva, posebno pa njega narodne zavesti. V takej razsodbi nahaja se vedno kako želo, kajti v nji je zapopadna sodba: To ljudstvo je ljudstvo nižje vrste in je obsojeno, da za vselej ostane na tej stopinji.

Govornik polemizuje zoper Wurmblandovo izjavo, da je §. 19 drž. temeljnega zakona nesrečen §., ter pravi, da so take izjave zelo obžalovane, ker bi lahko zbudile nevoljo in nemir; v krasno zvitem šopku daje ministru za uk in bogočastje potrebni odgovor ter končuje svoj govor z opazko, da, ako bi res bila Tonklijeva resolucija preobilna in napeta, so druge resolucije v tem oziru še obilnejše. Toda ako vlada razmere, objavljen po tem potu, natanko in nepristansko presodi, ako čutu za pravico in resnico razsodbo prepusti, ako dejanske in istinite okoliščine in razmere v poštev vzame, potem najde ta zadeva sama ob sebi ono rešitev, katera posameznim narodnostim njih pravo priznava in zagotavlja, katera bo do pospešila porazumljenje med avstrijskimi narodi, t. j. skupno korist cele Avstrije.

Pri glasovanju o tem poglavju bile so potem resolucije Tonklija, Coroninija in Viteziča izročene finančnemu odseku.

Govor državnega poslanca dr. Tonklija za Slovenske srednje šole.

„Visoka zbornica! Razmere v srednjih šolah so po deželah, koder Slovenci prebivajo, take, da bijejo

kakor se navadno poje, zdi se zadnja trditev resnična. A mora se pravilno predavati koral enkrat slišati, da se koj spozna za mogoče, kar je veljalo za nemogoče. Pri podučevalnem tečaju v St. Gallenu, kjer so se peš prav težke, umetne in lepe kompozicije, je vendar koral najbolj dopadal. Pa Witt je vedel in znal pravi duh koralu vtisniti, zato je napravil koral na poslušalce tak vtis.

Prej je bilo rečeno, da koral je najplemenitejša melodija; ali če se nepravilno in surovo poje, postane surov in puhel. Od pesmi, ki ima takt in harmonijo, ostane, akoravno je prav slabo peta, vendar še nekaj vžitka, a slabo peti koral je za poslušalce velika muka. Le ko se dobro poje, doseže vrhunec lepote.

V samostanu v Beuronu pri Sigmaringenu na Württembergem pel se je še pred desetimi leti najlepši koral. Witt pripoveduje, da tamkaj se je izključljivo le koral pel, večglasna in instrumentalna glasba da je bila pa popolnoma izključena. Ali pa ljudstvo prenaša to? Pa še kako. „Bil sem pred nekaj leti, pravi Witt, z drugimi gospodi tam pri službi božji v prvi klopi ter sem nekočkrat se začudeno nazaj ozri, misle da ni drugega človeka v cerkvi kot jaz in moji spremljevalci. Taka tihota je vladala, da še sopenja ni bilo slišati. Še po končanem slovesnem opravilu je ostalo mnogo ljudstva v cerkvi, dokler niso menihi še druge molitve izpeli ter iz cerkve odšli. Pa menihi res niso peli kakor ljudje, ampak kakor angelji.“ Nemški kulturkampf je bil te menihe, benediktince, pregnal na Tirolsko; od tam jih je naš presvetli cesar poklical v Betlehem pri Pragi na Češkem.

Kaj praviš k temu ljubi bralec? Jaz sem prepričan, da to je prava cerkvena glasba; to človeka

v obraz vsakemu odgojevalnemu načelu; one nasprotujejo postavnim določbam, zadržujejo izomiko mladine ter ne dajo doseči smoter, ki ga imajo srednje šole“.

„To je pač obče priznano odgojevalno načelo, da mora biti v ljudskih in srednjih šolah materni jezik podučni, ker se dá ta jezik najprej toliko priučiti, da se more potem v njem podučevati. Pri nas Slovenih so ljudske šole slovenske, pri Hrvatih deloma hrvatske, pri Italijanih italijanske. Ljudska šola sicer ni neposredno pripravljavnica k srednji šoli, ima pa ob enem namen učencem podati toliko naobrazbe, da moreje vstopiti v srednjo šolo, posebno ker drugačnih pripravljavnih sploh ni. Ko so torej učenci slovenske, hrvatske ali pa italijanske narodnosti dospeli do desetega leta, tedaj ljudsko šolo dovršili, da imajo torej sposobnost in starost vstopiti v srednjo šolo, pridejo mahoma pred zagrajo, katere ne morejo preskočiti, in ta je podučni jezik. Na gimnaziji, realci, v srednjih šolah sploh, je učni jezik najedenkrat nemški. Kako, za Bogal morejo zdaj učenci, ki so se doslej podučevali v maternem jeziku, vstopivši v srednje šole, uspešno dobiti poduk v čisto neznanem jeziku? Iz tega sledi, da se takim učencem zavira omika, poduk in napredek. Kaj bi vi k temu rekli, gospoda moja, če bi v vaših nemških deželah, v katerih je ljudski poduk osnovan na podlagi maternega jezika, srednje šole se h krato tako preustrojile, da bi bil podučni jezik, ne rečem sicer slovenski, a recimo italijanski? No, italijanski jezik priznan je obče kot kulturni jezik. Mislim pa, da bi vi vsi zagnali strašen krik in obsojali tako vpeljavo. Kar pa vi, gospoda moja, za vas zametate, je tudi pri nas zavrgljivo. Kar nečete, da bi se vam zgodilo, tudi nam ne smete privoščiti“.

„Poskrbelo pa se je, da se učenci vsaj nekoliko tudi v nemščini dresirajo (vadijo) in sicer s tem, da se je osnoval takozvani pripravljalni tečaj, kateri morajo obiskovati učenci, ki imajo vstopiti v srednjo šolo, ne znajoči nemški, — in to je pri vseh. Tu se jim jedno leto vbija sama nemščina v glavo. Jedno leto pa gotovo ne zadostuje k tolikemu priučanju nemščine, da bi se uspešno užival poduk v vseh predmetih srednje šole. Razen tega pa se nauki zadržujejo; kajti namesto da bi učenci takoj z desetim letom vstopili v srednjo šolo, morajo jedno leto v tej dresuri prebiti, in če nimajo sposobnosti, da si nemščine vsaj toliko prisvojé, da napravijo sicer olajšani sprejemni izpit, morajo pač še jedno leto ostati v dresuri. Tako se izgubiti že dve leti“.

„Gospoda moja! Jedno ali dve leti izgubljeni na tak način, izgubljeni sti nepovračljivo za življenje, in našemu narodu se ne more nalagati, da ima biti obsojen v ta zgubitek. A kaj se zgodi? Ker se v srednjih šolah podučuje v jeziku, učencem nerazumljivem, oteži se jim učenje neizmerno“.

„Če je že včeraj prvi pospod govornik govoril o preobloženju učencev sploh, katero tudi jaz popolnem priznavam, kako naj še le mi tožimo o preobložitvi učencev, katerim se vsi predmeti srednje šole podajajo v nerazumljenem jeziku! Te težave, gospoda moja, so tako velike, da jih le malo učencev preokrača. Le najbolj talentirani in marljivi učenci jih zamorejo prebiti. Ti so pa samo jeden del vseh, in tako se zgodi, če vzamemo povprek dobo deseterih let na

pr. za goriški gimnazij, da ne rečem premalo, ako pravim, da samo deset učencev vsako leto napravi maturo. Srednje šole pa naj ne bodo tako osnovane, da jih morejo s pridom obiskavati samo najbolj nadarjeni in marljivi učenci, nego take naj bodo, da vsaj polovica učencev doseže njih smoter, sicer ne ugajajo in neso vredne, da se toliko trosi za nje. Če pa samo deset učencev na leto prebije maturo in če velja gimnazij 25.000 gld., potem vam je lahko izračunati, koliko stane državo jeden abiturijent (osmošolec), on stane 2500 gld. na leto. To je malo predrag poduk, gospoda moja; vem, da mi bode v tem pritrtili.“

„Učenci pa se ne zadržujejo samo v duševnem razvitku, ampak se tako preoblagajo, da fizično trpé. Mnogo jih je, ki zbolé in morajo popustiti študije. Na Goriškem imamo, žalibog, mnogo mladih duhovnikov, kateri postanejo po treh, štirih letih svojega poslovanja nesposobni za daljno službo ter se morajo déti v začasni pokoj. To pa so si pridobili, gospoda moja, s preobloženjem v tako brezumno osnovanih srednjih šolah; in takim razmeram naj bi mi pritrjevali? Tako razmere pa obstojé po vseh deželah, koder prebivajo Slovenci in Italijani, razen Trsta in Istre. Kajti v Trstu je vsaj mestni gimnazij in mestna realka z italijanskim podučnim jezikom, razmere istrske pa je opisal častivredni gospod tovariš Vitez. Slovenci in Italijani so v jednako žalostnem položaju in vam je torej umevno, da so si v Gorici Italijani in Slovenci podali roko, da se znebijo teh razmer. Kaki so odnošaji na Kranjskem, je ravno kar povedal vzvišeni gospod naučni minister. Dočim bi imela Kranjska, kjer je vendar 90 odstotkov prebivalstva čisto slovenskega, pravico, imeti čisto slovenske gimnazije, je še le ta naredba, katero sem navedel v svojej resoluciji, vpeljala prav mali del te ravnopravnosti, ker je vsaj na spodnjih gimnazijah v Kranji in Rudolfovem deloma, v Ljubljani pa v paralelnih razredih vpeljala slovenski podučni jezik.“

„Vendar pa je, gospoda moja, tudi tukaj stvar omejena, ker se ima grščina še vedno nemški poučevati. Ravno ta predmet pa bi bil najsposobnejši, da bi se poučeval slovenski, ker ima slovensko oblikoslovje mnogo sličnosti z grškim. Tedaj tudi tukaj storil se je še le prvi korak do ravnopravnosti, ne da bi se izvela cela. — Kaj pa naj rečem stoprav o spodnjem Štajerskem? V spodnjem Štajerji take naredbe kratko malo ni. In vendar imajo, mislim, Slovenci južne Štajerske jednako pravico, kakor kranjski Slovenci! — Jednako pravico imajo Slovenci na Goriškem, in jednako bi morali imeti tudi na Koroškem. Ker je pa glede Koroške jeden iz častitih predgovornikov naglašal, da se ondu Slovenci le v majhnem številu dadó v srednje šole vpisat za Slovence, moram tu opozoriti na najžalostnejše razmere, ki veljajo ondu v ljudskih šolah. Če ni, gospoda moja, po ljudskih šolah nikjer vpeljana slovensčina kot podučni jezik, temveč le deloma za prve mesece prvega leta, in če se slovenska mladina pitala z nemščino, lahko je umevno, da učenci vstopivši v srednje šole ne umejo slovensčine, ker so jo pozabili v ljudski šoli, da pa tudi nemščine nimajo v oblasti, ker so se premalo časa z njo ubijali. Da se pa tudi mnogo učencev slovenskega pokolenja daje

poviša iz zemeljskih nižav v nebeske visočine. Z našo moderno glasbo, ki nas spominja na koncerte in gledišča ni mogoče, kaj takega doseči. Tedaj razsodi sam, ktera je prava cerkvena glasba.

Lahko bi veliko veljavnih mož navedel, ki koral hvalijo, pa naj zadostujejo le nekteri. Učeni protestant Thibaut pravi: „Katoliška cerkev ima nujen uzrok, da obdrži in goji veličastno staro petje te posebno vzvišene nebeske melodije, ktere v starih časih od genija stavljené, s pravo umetnostjo gojene, napravijo večji vtis na poslušalca, ko najboljše za efekt namenjene moderne skladbe.“ Neki referent berlinskega glasbenega lista „Echo“ hvali koral z besedami: „Pri največji priprostosti vendar največja različnost, tekat in melodija je eno; svojo nalogo, da izražuje občutke srca, rešuje popolnoma; pri vsakem pravem glasbarji ima svojo notranjo veljavo. Res, kjer vzvišenosti iščejo le v modernih arijah, kjer trompete in bobne nategujejo, ko duhovnik pred oltar stoji, tam se stari častitljivi koral žalostno umika iz svetišča.“ Tako govoré protestantski umetniki. O Mozartu je znano, da bi bil rad vse svoje skladbe pogrešal, ako bi bil komponist ene same koralne prefacije. Ostri francoski kritikar Berlioz pravi, da ni ničesa v muziki, kar bi se dalo s koralom „Dies irae“ primerjati. Mendelssohn in Liszt sta koralne podlage za največastnejše opere jemala in sta s tem čuda delala.

Pri vsem tem je koral, ako je znan in ako se gleda na pravo predavanje, t. j. na deklamacijo, naglašanje itd., najlažja cerkvena glasba, ki se da povsod izpeljati. Pri koralu ni treba ni velikih priprav, ni veliko oseb. En sam glas v obsegu ene oktave že

zadostuje. Tudi je zarad lahkega transponovanja za vsak glas primeren, nima ni križev ni b kromatičnih intervalov, ki posebno začetnikom težave delajo; koral je čista diatonika. Izpeljat se dá z enim pevcem ali pa s tisočem pevcev.

Instrumentalna glasba more več storiti, pravijo njeni privrženci, ker ima veliko več različnih glasov, ter ima več sredstev na razpolago. Ali s tem ni še dokazano, da je bogatejši material tudi plemenitejši, in pa saj ni v prvi vrsti material, ampak pravi duh, ki daje glasbi pravo vrednost. Gotovo je, da človeški glas je in ostane prvi in po vrednosti najplemenitejši vseh instrumentov. Ni kričeča masa, ni umetni odmev ne delujeta, ampak pravi duh vliva življenje v mrtvo maso. Ko bi šlo na število, bi bila glasba temveč vredna, kolikor več tromb, bobnov itd. bi sodelovalo. Pa ni material, ki deluje, ampak umetno predavanje, ki material nadkraljuje.

Vse prav in dobro, porečes dragi bralec, samo da bi enkrat to čudo petja, ta koral, tako slišal, kakor je tu popisan, potem bi rad veroval; pa do zdaj ne slišim nikjer takega.

Žalibog da je to res, in tudi ga ne boš še tako brzo slišal; k temu manjka še veliko. Pred vsem ne vemo, da bi se pri nas kje koral pravilno podučeval, drugič pa, ako se hoče kaj izvrstnega doseči, mora se tudi nekoliko močij imeti, iz ničesa more le Bog kaj stvariti. Da se koral lepo poje, treba je imeti ljudi, ki so resnično zato vneti, ki ne utečejo, ako se jim koral pokaže, ki ne znajo le lajsati, ampak ki — pojé molijo. Da je tudi na lepih čistih glasovih veliko ležeče, se ume po sebi.

vpisat za Nemce, ima svoj uzrok v tem, da se s tem oprosté poduka v slovenščini, da jim ni treba obiskovati slovenskega kurza. ter si tako ob stroških materinščine olajšujejo nauke. Ta uzrok pa ne velja tudi za Štajersko. Govorim le o južnem Štajerji, kjer se slovensko ljudstvo, če možno, še bolj zaveda svoje narodnosti nego na Kranjskem, ali pa vsaj v zavedenosti in izobrazbi svojega jezika ne zaostaja za Kranjci. Toraj ni nobenega uzroka, da se južnim Štajercem odtegnajo dobrice, katere se zde primerne za Kranjsko; taisto velja za Goriško, za Hrvate v Istri in za Italijane, za katere se je itak vzvišeni grof Coradini najiskrennejše potegnil.

Ker je pa vzvišeni gospod naučni minister v svojem govoru dne 7. t. m. poudarjal, da on ravnopravnost tolmači tako, da ne dobé vsi narodi enakih pravic, nego da zadobé le to, kar je najbolje, moram opozoriti nj. vzvišenost na vsebino člena XIX. osnovnih postav; — tam ni nobene razlike med posameznimi narodnostmi ustanovljene, ampak je izrečeno, da imajo vsi narode jednake pravice. Primer, katero navaja nj. vzvišenost, da se te pravice ne dajo deliti po razmerji, zelo šepa, kajti tu ne gre za delitev pravice, nego za izpeljavo postave.

S tem, da se Slovincem in Italijanom podeli popolna pravica gledé uporabe in razvika njihovega jezika, se pač Nemcem od njihovih pravic nič ne vzame. Nemci obdržijo svoje pravice, kakor so jih doslej uživali, in nobeden jim jih noče prikrajševati. Tu gre samo za to, da se tudi drugim narodom, ki teh pravic neso še deležni, podelé z izpeljavo postave. Kajti če se izda postava, ki daje ljudstvu pravice, je vlada primorana jo tudi izpeljati; sicer bi lahko naredili mnogo postav, ki pa ostanejo le mrtva črka; to pa ni smoter zakonodajstva.

Ne morem se dovolj načuditi temu, da nj. vzvišenost danes poudarja, da moja resolucijo ni imeti za resno; nj. vzvišenost pač sama ne veruje, da sem jaz mislil, da se naj naredbe, ki veljajo za Kranjsko gledé slovenskega podučnega jezika, uveljajo tudi za gornje Štajersko; jaz sem dejal razločno: za učence slovenske narodnosti.

V tej naredbi z 22. julija 1882. št. 10.820. pravi nj. vzvišenost (cita): „Gledé slovenskih učencev smatra naučni minister za njihove gimnazije potreben tak učni črtež, po katerem dobi vsak učenec, oziraje se na občni namen gimnazija, tako izomiko pred vsem v svoji materinščini, potem pa tudi v nemščini, da je sposoben za znanstvene studije na vsučiliščih.“ — Če je nj. vzvišenost to spoznala za mogoče in pravilno za slovenske učence na Kranjskem, potem ne razumem, zakaj ne smatra tega tudi za slovenske dijake na Štajerskem, Goriškem in v Istri kot pametno. Nj. vzvišenost pravi, da moj predlog ni resen, in da ta naredba se ne dá raztegniti na srednje šole drugih dežel, posebno Štajerske in Istre ne. Če se je pa za Kranjsko ta naredba smatrala za možno, koristno in potrebno, mora vendar kot taka veljati tudi za druge dežele, koder so jednake razmere.

Nj. vzvišenost je nadalje rekla, da so naučne oblasti merodajne pri osnovi srednjih šol, in je še pristavila, da to spada tudi v pristojnost deželnega zbora. Omeniti moram pa, da je deželni šolski svet goriški tako sestavljen, da imajo nasprotniki narodne ravnopravnosti vedno večino. V njem sedita namreč dva vodje srednjih šol, oba Nemca; eden izmed njuh še celo nič ne ume slovenščine; potem poročevalec, predsednik — vsi so nasprotniki narodne ravnopravnosti. Kako se more potem misliti, da bo deželni šolski svet glasoval za vpeljavo slovenščine kot učni jezik? Deželni zbor goriški je, če se že govori o kompetentnih korporacijah, gotovo kompetenten. Ta pa je že večkrat soglasno sklenil resolucijo do visoke vlade za vpeljavo slovenskega in italijanskega učnega jezika v goriških srednjih šolah. Nj. vzvišenost gosp. učni minister bo toraj priznal, da se je za to izrekel pristojen faktor v naukih. Saj leži še sedaj pred naučnim ministrom taka peticija, katero je 21. julija 1882. poslanec Del Torre, tedaj Italijan, predložil v goriškem deželnem zboru, katero tudi zahteva vpeljavo narodnega učnega jezika. Moja resolucija namerava to isto, suče se le v ožjih mejah.

Govornik nadalje pojasnjuje, da se njegov predlog vjema z resolucijo poslanca Vitezića, grofa Coradinija, s peticijami slovenskih občin na Kranjskem in na Štajerskem in s temeljno državno postavo.)

Preidem na denárno vprašanje. Na goriških zavodih vvela bi se lahko italijanščina in slovenščina kot podučni jezik, ne da bi se obtežil državni zaklad. Opozarjam le na dotično peticijo političnega društva „Sloga“, ki zahteva, da naj se osnujejo na Goriškem realni gimnaziji. Če se v Gorici sedanja nižja realka in nižji gimnaziji preustrojita v realne nižje gimnazije, če se vpelje v jeden zavod italijanski, v drugi slovenski učni jezik, dobivali bodo Slovenci slovenski in Italijani italijanski poduk, ne da bi trebalo pomnožiti število srednjih šol, ob enem pa bi se morala se ve da v vseh razredih podučevati tudi nemščina kot

zapovedani predmet, tako da bi mogli učenci obeh narodnostij, dovršivši realne nižje gimnazije, jedni na višem gimnaziju, drugi na višji realni skupno dobiti poduk v nemškem jeziku. Ako bi vlada sprejela ta predlog, bi se državni zaklad ne obložil niti za jeden novac, narodnej ravnopravnosti bi se zadostilo, in poduk bil bi osnovan na pedagogičnih temeljih.

Ako bi se v Trstu pokazala potreba, bi vlada tudi tam lahko za Slovence vpeljala paralelke, če se ne obstoje. Takisto bi se lahko storilo v Kopru, ako se oglasi zadostno število učencev slovenske narodnosti; kajti samo ob sebi se razume, da ne zahtevam paralel tam, kjer ni večje število slovenskih učencev. Tako naj se bi zgodilo tudi na Štajerskem. Če bi vzvišeni gospod naučni minister na gimnazijih v Celji in Mariboru vpeljal paralelke za Slovence, to ne bi mnogo stalo. In če bi tudi, ali nimajo Slovinci tistih pravic, kakor Nemci. Če država vzdržuje nemške učne zavode, se sme gotovo po vsej pravici tirjati, da stori taisto tudi pri slovenskih šolah; samo če bi država sploh ne vzdrževala srednjih šol, bi se smelo zahtevati, da naj vsako ljudstvo vzdržuje svoje srednje šole. Ko pa država za Nemce skoro povsod oskrbuje srednje šole, smejo taisto tudi Slovani zahtevati, akoravno se državni zaklad s tem nekoliko obteži.

Vedno se nam očita, da hočemo sloveniti. To pa po vsej krivici. Mi nečemo nobenega posloveniti, saj nečemo vpeljati slovenščine tja, koder ni Slovinci. Mi jo hočemo le vvesti za obstoječe Slovence; to pa se ne pravi sloveniti, to se pravi ljudstvu pomagati do njegove pravice. Ako bi zahtevali, da naj se na nemških, Nemcem namenjenih, gimnazijah vpelje slovenski jezik, potem bi pač imeli pravico nam kaj takega očitati. Ker pa zahtevamo vpeljavo slovenščine samo za Slovence, je to očitanje brez vsacega zmisla.

Kar zadeva Goriško in Primorsko sploh, se od strani vlade vedno poudarja, da se mora tam podpirati nemški živelj. Gospóda moja! Jaz stvar tako umem, da se zamore kak element le tamkaj podpirati, kjer je. Poglejte pa v statistiko in videli boste, da v celi Primorski ni ne jedne nemške občine, ne na Goriškem, ne v okolici tržaške in ne v Istri. Po tem takim ondú kaj ni nemškega ljudstva, kakor na pr. na Dunaji ni slovenskega ljudstva, dasi nekaj Slovinci tu prebiva. Tedaj se more na Primorskem le oni živelj podpirati, ki je ondu naseljen, to pa so Italijani, Slovenci in Hrvatje. Moj častiti gospod tovariš dr. Vitezić Vam je že razložil, kam bi zapeljali taki nazori in germanizacija s pretvezo, da se krepi nemščina v Primorji.

Tudi jaz si ne morem drugega misliti, nego, da se hoče tukaj germanizovati. Lahko ste pa že izprevideli, da se naše ljudstvo ne dá ponemčiti; ako bi ga hoteli nemčiti, tirali bi ga k Italijanom, bi se poitalijančilo. Da pa to ne more biti v interesu države, to Vam znajo dokazati dogodki v Trstu in tudi v Rimu, ki so bili zadnji čas po tržaških renegatih inscenirani. (Oho!) Nočem tu Italijanom ničesa očitati, dejal sem že ob priliki, da so naši italijanski bratje v Gorici lojalni, kakor Slovenci, in da v zvestobi tekmujejo s Slovenci. Ko sem kazal na neke dogodke, nisem hotel napadati italijanske narodnosti kot take, nego samo razložiti, da vodi ta germanizatorični sistem v propad. Da vlada esobito v Gorici složnost, to sem, mislim, že poudarjal. To dokazujejo tudi sklepi našega deželnega zbora in pa peticije, ki se glase za obe narodnosti jednako.

Da pa nismo nasprotniki nemškega jezika in nemške kulture, to Vam dokazujejo ne le sklepi deželnega zbora, ki dosledno naglašajo, da ima biti in ostati nemščina obligatni predmet v vseh razredih srednje šole, tudi ko se vpelje materinščina kot podučni jezik, nego je tudi slovensko društvo „Sloga“ v svojej peticiji do naučnega ministerstva in do te visoke zbornice zahtevalo, da naj se pridrži nemščina kot obligatni predmet. Ako se nemščina kot obligatni predmet umno podučuje sedem let na realkah in osem na gimnazijih, bodo učni uspehi, tega Vam morem zagotoviti; boljši ko sedaj, ko se mladina sili, da se učí v nemščini vse predmete srednje šole, katere potem kratko malo ne razume. Mladina se potem nemški jezik bolj temeljito nauči, ker bi se ga učila na podlagi svoje dobro znane materinščine.

Zagotovim Vas, da so se meni nasproti izrekle oblasti, da je sedanji naučni sistem tega kriv, da absolvirani juristi, ustopivši v prakso ne poznajo niti nemškega niti italijanskega jezika. Glede na vse navedene razloge priporočam, da se vzprejme moja resolucija. (Dobro! dobro! na desni).

Dopisi.

Iz Sela pri Čerličah, 22. marca. — Kakor je poročala „Soča“ v 4. letošnji številki od 26. januarja, obstoji pri nas mizarско društvo, broječe le tri ude, ki so se bili namenili preteklo leto, da izdelajo lepo pohištvo za tržaško razstavo. Kar se ta-

krat društvnikom zaradi bolezni in pomanjkanja časa ni posrečilo, dovršili so zdaj; izdelali so (prekrasno hišno opravo za dve sobi, obstoječo iz dveh posteljnikov, dveh umivalnikov, dveh ponočjakov in ene visoke omare za vsako sobo ter iz velike za obleko in drugo robo pripravne omare, ki ima tri vstrične dele. Vsi kosi so izdelani atrogo po natančnem načrtu iz orehovega lesa, kažejo mnogo rezlarskega dela in imajo posebno umetno robovje (korniže), izdelano z enim samim obličem. Ponočnjaki in umivalniki imajo kamenite plošče ter zadnji v pokrovu zrcala; vse delo je elegantno, fino pa tako trpežno, da se sme prenašati in premikati brez vsake škode. Razun orehovine vdelana je v kinč tudi tuja (drevo življenja), na znotranjih delih pa hrast. Rezlarsko delo je prav bogato in ukusno, vsi kosovi so eden k drugemu v lepem razmerju (simetriji), cela oprava sobe dela najboljše vtis. Tržaški mojster, ki je bil prišel delo ogledovat, ga je cenil nad 2000 glj. vredno. V naši občini se kaj takega ni še izdelalo, ker posamezniku ni mogoče, da bi vložil v delo toliko kapitála; le združenim močem se je to posrečilo. Ako bi imelo društvo več udov, bi se lahko večkrat in z manjšimi stroški posameznikov taka dela izgotovila. Naj bi se vsaj zdej osnovalo mizarско društvo, ki je bilo nasvetovano užé pred več leti v Dornbergu.

Gospod Bavčar, načelnik malega društva, in tovarša mu gg. Černigoj in Pišot nameravajo razstaviti svoje delo v Gorici, da pokažejo, kaj se more doseči z združenimi močmi in da osrčijo druge mizarje k ustanovitvi omenjenega društva. Ako ne bo zadržka, razstavijo svoje delo kmalu po veliki noči. Naši mizarji po deželi in v mestu in tisti, ki potrebujejo mizarških izdelkov, naj bodo pa že opomnjeni na nenašaden izdelek domačih rok, ki bi znal odpreti naši obrtniji nove poti.

S. Krasa, 5. marca. — Dovolj mi, draga „Soča“, da objavim po Tebi par besed, katere sem vzel iz spisov nepozabljivega škofa Slomškega. Na Tvoj poziv v 5. številki od 3. febr. kupil sem od g. K. Miklavčiča, bogoslovca v Gorici, tri knjige Slomškovih zbranih spisov, katere je izdal g. M. Lendovšek, vikar v Ptujih na Štajerskem. Ko sem jih imel doma, koj sem jih začel prebirati in toliko so mi dopadle, da jih nisem mogel djati iz rok. Podučnega in zabavnega blaga dobi se v teh knjigah na kupe; ako bi hotel pripovedovati, kaj je v njih, moral bi jih prepisati. Tega pa ne storim; vsakdo naj si knjige kupi (za 1 glj. 90 kr.), pa se lahko prepriča o zlatu, ki je v njih zakopano. Nekaj mi je pa tako močno dopadlo in se mi zdi tako primerno našim časom, da Ti bom močno hvaležen, ako dotične besede objaviš širšim krogom. Ranjki Anton Martin Slomšek je pisal o ljudskih šolah tako-le: „Malo, malo je bilo še za rajnega Volkmarja (rojen je bil 13. oktobra 1741., umrl je kot kaplan 14. februarja 1816.) šol po deželi; lahko si po devet duhovnjak prehodil, poprej ko si edno šolo našel, le po mestih in pa v kakem tergu so vsakdanjo šolo imeli, ali vsaka hiša bila je kerščanska šola, v koji sta oča in mati svoje otroke, gospodar in gospodinja svojo družino učila, Bogu lepo služiti in pošteno živeti. Vsako nedeljo in svetek so stari in mladi, preprosti kmetje in imenitni gospódjé z velikim veseljem v posebečno hišo božjo, v občno šolo kraljestva božjega hiteli. Kolikor manj je bilo svoje dni vsakdanjih šol za ljudi, toliko več je moralo zapovedanih praznikov biti v poduk ljudem; šole ob delavnih so se pomnožile, in število praznikov se je zmanjšalo, toda svet se po samih šolah ne poboljša, ako stariši doma pravega dna ne položijo, gospodarji in gospodinje šolskim učiteljem ne pripomorejo. Učitelji v šoli izveličanske nauke otrokom v glavo, svete kreposti v serce sadijo, polivati in pletiti jih morajo oskerbniki doma. — Dobra šola glavo razjasni in serce za dobro ogreje; in to je šole prvi, sveti namen. Učiti otroke po kerščansko modro živeti, si za časno in za izveličanje večno skerbeti, za to je šola. Pošteno dejanje ima v šoli prvo — posvetno znanje poslednje mesto. Dobro je znati pisati in brati, pa stokrat bolje pošteno ravnati. Brez modre glave in pravičnega serca, je tudi nemška beseda prazen mak. Slovenci! ne bodite abotne šolobarde, le na nemščino gnati, pobistrenje glave in požlahenje serca pa zanemarjati. To bi bilo narobe delo. Šole so nam potrebne, to lahko vsak spozna; ali KDOR LE PO NEMŠKI BESEDI ŠOLE CENI, SE MOČNO GOLJUFA. Gorjevam, ako svoje otroke samo zato v šolo pošiljate, naj bi se nemščine učili, za modro glavo in pošteno serce vam pa nij mar! Nezarobljeni, napuhneni otroci vas bodo po nemško kleli, vi stariši pa bote po slovensko solze točili. — Potrebneje se je Boga bati in spoštovati stariše, kakor nemškovati. Dobra je nemška beseda dobra, in kdor se je utegne lotiti, naj ne zamudi, PA EDINA POT K PRAVI SREČI NIJ, KAKOR NEKATERI MISLIJO. Lepo Eogu služiti, očeta in mator lepo imeti, cesarju in od Boga dati gosposki pokoren biti, svoje delo dobro znati, svoje dolžnosti

zvesto izpolnjevati, križe in težave (Adamov jarem) voljno nositi, veselo živeti in srečno umreti: ti zlati nauki so človeku veliko potrebniši, ko NEMŠČINA; ona BODI PBIDNIM ŠOLARJEM NAVERŽEK. Tako nas sam Jezus uči, rekoč: „Iščite pred vsem božjega kraljestva in njegove pravice; vse drugo vam bo navrženo“. Ta zlata beseda tudi za naše šole velja. Kaj bi hotel dati, da bi to besedo razumeli tudi v Trstu na visokem mestu, kodar prihaja solnce in grom, ali pa v Sežani, kjer kuhajo zdravila za naše ljudske šole, ali pa v krajnih šolskih svetih, kjer potrjujejo viših nasvete in želje, ali pri tistih kraških učiteljih (in morda celo duhovnikih), ki so v šolskih svetih glasovali za nemščino? Slovenci, držimo se škofa Slomška.

Banjaluka, 20. marca 1883. — V enem zadnjih „Sočnih“ brojev čital sem od č. g. V. Laha iz Dubice sestavljeni in po „Danici“ v „Soči“ spopneti dopis, v katerem omenjeni gospod vabi Slovence, ki bi se radi izselili, v Bosno, opisovaje jim ceno zemljišča in poslopij, kojih bi si imeli priskrbeti pri naselitvi.

Ker nij moj namen, nasprotovati onemu dopisu, mislim gledé te stvari le nekaj besed omeniti. V banjalučkem okrožji in sicer tudi prav blizu mesta dobi se zemlja še bolj po ceni, kakor je rečeno v omenjenem dopisu iz Dubice. Za 500 gld. gotovega noveca more se tu kupiti dovolj zemljišča, katero bi zamoglo tudi mnogobrojno, a marljivo družino prav lahko in pošteno rediti. Zadnje dni sem čul, da je neki Nemec kupil več oralov jako plodovite in samo 3/4 ure od mesta Banjaluke oddaljene zemlje po 3 gold. oral in da je ž njo jako zadovoljen. — Po mojem mnenji bilo bi bolje se naseliti blizu Banjaluke, nego li pri Dubici. V prihodnjem dopisu hočem razložiti to trditve natančneje in navesti uzroke in dokaze.

Pri teh kupovanjih je pa treba velike opreznosti, ker tukajšnji ljudje misleči, da je „Švaba“ (tako namreč nazivljejo vsacega tučca, pa bil tudi niti besedice nemščine govoreči Hrvat) zadosta bogat ter da nij zlo in greh, ga opehariti. Prigodilo se je uže, kakor mi je iz razmer nekega slovenskega naseljence osebno znano, da je pravoslavni Bošnjak kos zemlje prodal, do koje nij najmanje pravice imel, ker je bila ta uže prodana in je bil on le njen oskrbnik. In takih slučajev poznam več. Pozneje mora se siromašni in bosenskih postav neveseli naseljence tožiti in lahko popolnoma ohura, predno se stvar konečno pred sodnijo razreši. Sodnijsko postopanje v civilnih zadevah je tu jako počasno in se mora celo v malenkostnih pravadah tožiti po več mesecev, da ne rečem po več let. Treba se toraj pri enacijih opravilih obrniti do kake poštene obče znane osebe, predno se pogodba podpiše in denar izplača. To sem omenil le zatogadelj, da se bode vedel po tem ravnanju oni, kateri bi se rad naselil v Bosni kot poljedelec.

Pred 14 dnevi vršili so se na naših ljudskih šolah (gimnazije ali realke še nemamo) semestralni izpiti, kateri jasno svedočijo, kako Bosna napreduje in kako nadarjena je bosenska mladež. Mesto Banjaluka broji 5 šol, izmed katerih so 3 katoliške, 1 interkonfesionalna in 1 srbska pravoslavna; te šole obiskuje 300 učencev in učenk. Učiteljev in učiteljic je skupa 11. Izmed konfesionalnih katoliških šol je v mestu najznamenitejši zavod vsmiljenih sester, kamor zahaja večina otrok obojega spola. V Budžaku blizu mesta podučavajo nune „precejene krvi (Kristusove)“ deco ženskega spola v nemškem in hrvaškem učnem jeziku in to deloma brezplačno. Sledujoč imajo še oo. Trapisti v Delibašnom selu (Marija zvezda) katoliško šolo, koja se po pravici imenuje „Musterschule“. Tu se odgojujejo zapuščenih bosenski dečaci brezplačno in to skozi 4 leta in nauče se tudi med tem času primernega rokodelstva.

Bivši na izpitu v mestni interkonfesionalni od države subvencionirani (podpirani) šoli opazil sem jako neprijeten intermezzo (medigro), kateremu bi lahko pridjal epiteton (naslov) „smrad po germanizaciji“.

Ko se je namreč iz raznih predmetov izpraševalo v hrvaškem jeziku, se nij zato nobedeu izmed nazočnih udov izpraševalne komisije zanimal, a ko se je uže skušnija imela zaključiti, oglasil se je brž nekdo: „Herr Lehrer, prüfen Sie auch aus der deutschen Sprache!“ In tu so gospoda vlekli na uho — a žalibog (?) bosenski deca švabščina nij šla od rok in gospoda so bili — nejevojnii.

Zadnje dni je padel pri nas 1/2 metra visok sneg. Bošnjaci pravijo, da ga v tej dobi in v taki obilnosti ne pamtijo uže več let.

Ako se mi ta dopis ne baci v koš, prihodnjič še kaj več o Bosni ponosni. (Prosimo Ur.)

Jurčenov.

Politični pregled.

Zadnja seja državnega zbora je bila 16. t. m. V tej seji je bil sprejet proračun za leto 1883. v tretjem branji. Zanj je glasovala vsa

desnica, Coronini-jev klub in Rumuni, proti je glasovala levica. Potem se je sprejel zakon za polajšanje bede v Tirolih in na Korškem iz državnega zaklada v drugem in tretjem branji ter so se dotične prošnje izročile vladi. Poslanska zbornica je sprejela načrt postave o stavljenji krajne železnice iz Černovic v Novoselico. Predsednik dr. Smolka je voščil poslancem v primernem nagovoru vesele prazničke ter je obečal, da dan prihodnje seje pismeno naznani.

Gosposka zbornica je rešila mnogo rečij po izgledu poslanske zbornice. Zbornice predsednik se je v lepem govoru spominjal bivšega uda gosposke zbornice, knezo-nadškofa goriškega.

Zelo obširna pravda se je vršila te dni pred dunajsko porotno sodnijo zoper tamošnje socijaliste zaradi veleizdaje, kalenja javnega miru, ropa in tajne zarote. V ponedeljek 19. t. m. (na Dunaji ta dan ni praznik) stavila je dunajska porotna sodnija porotnikom v tej zadevi 74 prašanj. Državni pravdnik je v več ur trajajočem govoru pojasnoval rogoviljenje, namene in sredstva socijalistov ter jih dolžil, da na tihem pripravljajo in oznanjujejo rop in morenje z dinamitom. 21. t. m. se je oglasila razsodba. Prvo glavno prašanje gledé veleizdaje so porotniki zaniknili enoglasno, drugo gledé kaljenja javnega miru pa skoro enoglasno. Tretje glavno prašanje, sta-li socijalista Engel in Pfeleger kriva ropa, in je-li Berndt kriv udeležbe pri ropu, so porotniki enoglasno potrdili. Vsled tega sta bila prva dva obsojena na 15 let, tretji pa na 2 leti težke ječe.

Tudi drugod se socijalisti in anarhisti vedno bolj gibljejo ter delajo vladam preglavico in strah mirnim prebivalcem. Na Francoskem so zaprli zadnje dni več takih rogoviležev; a na Angleškem so napravili takozvani fenierji, ki so tudi anarhisti, velik strah. In kaj je bilo? V bližnji hiši, v kateri ima svojo pisarnico ministertvo za krajno upravo, zažgali so najbrž fenierji zaboj dinamita, ki je vse grozno razvalil; bruš se je slišal na milje daleč in šipe so daleč v okolici popokale. Vlada je razpisala nagrado 12.000 gl. za onega, ki bi zločinca ovadil ali zasledil. Ministerski predsednik Gladston se je razjokal, ko je zagledal škodo, uzročeno po o-nem zločinu.

Domače stvari.

P. n. gospodom naročnikom. Zadnja številka „Soče“ je bila zasežena zaradi članka o nekem goriškem uradniku. Z dovoljenjem slavnega c. k. državnega pravdnikstva smo dali drugi dan isto številko v drugem natisu na svetlo. Gg. naročniki naj torej oprosté, da so dobili list en dan pozneje, ko po navadi.

Pri tej priliki opozarjamo one gospode naročnike, katerim je naročnina za prvo četrtletje potekla, naj nam o pravem času daljno naročnino določijo, da ne bo nerednostij v razpošiljanji. Ob enem prosimo one gospode, ki so nam še za lansko leto na dolgu, naj poravnajo svoje račune, da nam bo mogoče, redno plačevati tiskarske stroške.

Uredništvo in opravišтво.

Goriškega prvostolnega kapitelna vikar je izvoljen goriški prost, prečastiti gospod Evgen dr. Valussi, ki je dal, kakor pravijo, svoj in še enega kanonika glas, katerega je, ker zaradi bolezni ni mogel biti navzoč, zastopal z volilno pravico, dosedanjemu vodji nadškofijskega urada, Mons. Bensi.

Naša državna poslanca grof Coronini in dr. Tonkli sta govorila iz srca celega Goriškega in celega Primorja, ko sta v državnem zboru stavila resolucije, naj se vpelje na naše srednje šole materni kot učni jezik. Dokaz temu je dopis iz gradiščanskega okraja v tržaškem „Cittadinu“ od 20. t. m., v katerem dopisnik pojasnjuje, da je nespametno, škodljivo in pogubno prizadevanje nekaterih mož, da bi Primorje ponemčili. Slovanov, pravi dopisnik, niso mogli do zdaj ponemčiti in jih tudi ne ponemčijo, toliko manj bodo mogli iznaroditi Italijane. Odločno zahteva dopisnik, naj se odgojuje in podučuje italijanska mladež v italijanskem slovenska pa v slovenskem jeziku.

Vreme nam oznanjuje, da čez osem dni začne april. Prvi dan solnce, drugi dan oblačno, tretji dan deževno, četrti dan dež, peti dan žaltovo, šesti dan sneg (to je na veliki četrtki), sedmi dan, veliki petek, jasno, zajutra mrzlo, čez dan prijetno, — to se vrsti tako lepo eno za drugim, kakor da mora biti tako in da ne sme biti drugače.

„Corriere“ piše v svoji številki od 21. t. m. o veselji, s katerim so razobesili goriški Slovenci ruske barve svoje zastave o priliki pogreba prevzvišnega kneza nadškofa. „Corriere“ bodi povedano, da razobešena zastava je zastava goriške čitalnice, potrjena od visoke cesarske vlade v Trstu, in da razum barv, katere imenuje ruske (ruska državna zastava je različna od zastave čitalnice goriške) ima privezan tudi črno-rumen trak na vrhu. Ako je „Corriere“ resnicoljuben, naj pové eno in drugo in naj ne zamolčuje, kar je Slovcem v čast, da so namreč najmanj tako zvesti avstrijski državljani, kakor „Corrierov“ dopisnik.

C. k. poštna hranilnica goriška ima zdaj tudi slovenke tiskovine, poduke o pošto-hranilničnem poslovanji in lepo pisano priporočilo in pojasnilo novega zavoda, izdan od c. k. pošto-hranilničnega urada na Dunaji. Hranilnica je torej izpolnila vsaj v tem oziru želje, katere smo bili ni davna omenili; zdaj je pa na našem ljudstvu, da pokaže, kako zna ceniti novi zavod. Hranilnica daje lepe tiskovine zastoj vsakemu, kdor po njih praša; iz mesta in iz okoličnih vasij naj se torej oglasi vsakdo pri hranilnici, ki hoče kaj vložiti, ali ki hoče imeti obširen in zanesljiv poduk o novi ustanovi. Narod naj si v prid obrne, kar se zanj troši, naj ne pusti podučnih tiskovin ležati na pošti, ampak naj praša po njih in naj zjema iz njih potrebni nauk. Kdor se šteje, da je količko kaj omikan, moral bi dotični poduk in navod prebrati in premisliti. Slovenci na noge; pa zahtevajte slovenski poduk, ki ima na strani tudi nemški izvirnik, in ne zadovoljajte se z italijanskim. Posebno zdaj čez praznike imata tudi kmet in rokodelc čas, da bereta in da nadaljujeta svojo omiko. Na delo torej, na dušno.

V prid kapelniške matice za preskrbljenje vdov in sirot priredil je polni orkester polkovne godbe c. k. pešpolka Najvojvode Leopolda št. 53 v soboto 17. in v nedeljo 18. marca v tukajšnjem družbenem gledišči koncerta z jako zanimivih sporedom.

Razne jako težke točke so igrali vojaki prav precizno. Posebno marljivost je pokazal g. kapelnik Čansky pri Beethovenov — vej Ouveraturi „Leonora“ št. III., katera se je mojstersko izvršila. Ima pa tudi pri raznih instrumentih jako spretne in izsolane moči.

Nesreča po neumnosti. Pretekli petek ob 8. uri zajutra je vzgel neki zidar z apnom ozmano poleno pekovskemu pomočniku Martinu Virsiču iz Gorice tako nesrečno v glavo, da ga je zadelo v levo oko in mu ga je tako z apnom napolnilo, da se je oko takoj skuhalo med groznimi bolečinami.

Italijanski zagrizenci se repenčijo v tukajšnjem listu, ker so goriški vojaki vabili k svojim veselnicam v treh jezicah, ter zahtevajo od glediščnega vodstva, naj sklene enkrat za vselej, da se bodo izdajala glediščna vabila samo v italijanskem jeziku. Tem zagrizencem manjka samo še kratka pipa v zobeh pa karnjelske cokle na nogah, vso drugo surovost posedujejo v obilni meri. Avstrijski oficirji ne potrebujejo poduka od laških rogoviležev, kaj je dostojno in kaj ni. Ako jim ne ugaja avstrijska, mnogojezična Gorica, nimajo daleč do meje. Tam naj si ohladijo vročo krv svojega nestrpnega italijanstva. Te pravice jim ne priznavamo, da bi smeli na avstrijskih, mnogojezičnih tleh delati nemir s tem, da preganjajo sled avstrijstva, ki ima neizbrisljiv znak mnogojezištva na svojem čelu.

Gospod Šimon Rutar iz Krna na Tolminskem, profesor na c. k. gimnaziji v Spljetu, znani slovenski pisatelj, postal je krajni šolski nadzornik za spljetsko mesto in okolico, kjer se podučuje v šolah hrvaško in italijansko. Čestitamo rojaku nadzorniku, pa tudi občini, v kateri raste tako koronje.

G. Martin Sinkovič, učitelj na c. k. deški šoli v Trstu, je imenovan okrajni šolski nadzornik za ljudske šole v sežanskem okraju namesto odstopivšega Quantschnigga.

Gospod Jožef Pagliaruzzi, Kobaric, je napravil 12. t. m. na graškem vseučilišči tretji državni izpit iz pravoslovja z odliko. Čestitamo mlademu gospodu.

O cerkvenem petji smo prinesli, ker se nam zdi primerno sedanjemu času; sestavek v podlistku z napisom: Koral. Prav tisti dopisnik nam je obečal še drug sestavek o instrumentalni cerkveni glasbi; od prej imamo pa spis o cerkvenih določbah gledé cerkvenega petja. O priliki podamo tudi ta spisa častitim našim čitateljem.

Kormin je nesrečen s svojimi tajniki. Predzadnji je bil Benečan, politično nakazan, da gradiščansko okrajno glavarstvo, ga ni moglo trpeti. Zadnji je bil Istrijan in je Kormince ostro pokoril. Pogosto je pripovedoval čudne reči, kako zna tatove zasledovati in krivičnike na dan vlačiti. Preteklo soboto proti polnoči jo je pa popihal proti Vidmu pozabivši v svojem žepu okoli 2600 gld. občinskega denara. Poroča se, da v Vidmu so tička vjeli in da ga izročijo korminski sodniji.

G. Ivan Nep. Turoš v Medani, nam je poslal dopis, v katerem pojasnjuje, da se ni vedel brez značajno gledé briske sodnije s tem, da je pri občnem zboru „Slov. jez.“ 5. julija m. l. podpisal prošnjo za brisko sodnijo, in da je letos pred sodnikom drugače govoril, češ da pri omenjenem občnem zboru je izrekoma podpisal kot zasebnik, ki je za brisko sodnijo, pred sodnikom pa da je govoril kot župan in da je moral zagovarjati gmojne koristi medanske občine, da si je on osebno še vedno vnet za brisko sodnijo. (Op. ured. Rekli smo že pri drugi priliki, da tam kjer se koristi križajo, se mora manja korist umakniti večji, in da korist ene kraja ali vasi se mora umakniti splošni koristi. Tako je povsod in tudi v Brdih ne more biti drugače. Domača sodnija z domačim uradnim jezikom je večje koristi, ko kratka pot, katero imejo Medanci v Kormin, in vsa Brda bi imela od lastne sodnije v gmojnem oziru desetkrat več dobička, nego bo imela medanska občina zgube. Pa tudi medanska občina se bo z duševnem dobičkom bogato odškodovala za morebitno gmojno zgubo, ki nikakor bi ne mogla biti velika.)

Javna zahvala! Podpiralni zalogi slovenskih vseučiliščnikov v Gradci blagovohli so darovati v tekočem letu: a) v gotovini: Gospa Nina Fröhlich pl. Felden v Gradci in gospod dr. Gvido Srebre, odvetnik v Brezicah po 10 gld.; gospod Jože Gregl, zobolečnik v Gradci, gospod dr. Benjamin Ipavic, zdravnik v Gradci in gospod dr. Jože Vošnjak, državni poslanec na Dunaji po 5 gld.; gospod Fran Bradaška, gimnazijski vodja v Gradci 1 gld.; b) gospod Josip Gorup v Trstu, znani slovenski rodoljub, jedno državno obligacijo za 1000 gold. — Vsem blagim darovateljem, zlasti pa blagododnemu gospodu Josipu Gorupu, izrekajo podpisani v imeu opravilnega odbora najiskrenejšo zahvalo. Bog povrni! Odbor.

„**Jour-fixe**“ — **Marš** za glasovir, vglasbiljin slavnemu literarno-zabavnemu klubu v Ljubljani poklonil Viktor Parma. — Tako se imenuje prav mikavna, na naše domače napeve spominjajoča kompozicija, ki je vrhu tega še v prav priprostem slogu zložena, da jo vsak, tudi manj spreten igralec na klavirju lahko svira. Ker je delo jako nadarjenega mladega skladatelja založila „Glasbena Matica“, torej se uže tudi po tem priporoča sl. občinstvu. Cena je skladbi 40 kr. s poštnino vred ter se dobiva razun pri „Glasbeni Matici“ tudi pri J. Giontiniu v Ljubljani.

Zalogo

s pohvalnim darilom odlikovanega Perlmooškega cementa iz Portlanda po cenah, kakor v tovarnah, ima

Karl Mulitsch,

kupčevalec z železom,
v Raštelji, h. št. 10.

Razpisana služba.

Društvo „Sloga“ razpisuje službo

VRTNARICE

za slovenski otročji vrt, ki se ima ustanoviti v Gorici. Plača je določena, kakor mestnim vrtnaricam, z letnimi 300 gld. Zahteva se skušnija iz vrtnarstva in znanje slovenskega jezika.

Prošnje naj se pošljejo društvenemu odboru v Gorici do 15. aprila t. l.

Franc „čisti hitro in gotovo.“
Profesor **KARL pl. BRAUN** na Dunaji.

Jožefov ne uzrokuje nikakih težav
Profesor **pl. BAMBERGER** na Dunaji.

Grenki „dela bolj uspešno, ko
druge grenke vode.“

Studenc Profesor **LEIDESDORF** na Dunaji.

Zahteva naj se vedno in razločno: **FRANC-JOŽEFÓV GRENKI STUDENC.** Zaloge povsod. V Gorici: lekar g. Cristofoletti in A. Seppenhof. Razpošilja se iz Budapešta.

Gospod Fragner!

Prosim Vas, pošljite mi po pošti za priloženih 10 gld. zabojček z 10 steklenicami dr. Rozovega življenskega balzama. Ob enem dovolite, da Vam povem, da je to zdravilo silno dobro, ker že tri mesece, odkar pijem ne čutim več bolečin v želodci, katere sem trpel skoz 10 let. ozdravilo je tudi mojo ženo vranicae bolezni, za katero je že dolgo let bolehal, in drži zdaj tudi moje otroke pri najboljem zdravljii, posebno ker nas varuje mrzlice, ki se pogosto prikazuje v teh krajih. Sprejmite, dragi mi gospod, zagotovilo mojega vsestranskega spoštovanja, s katerim sem se podpisal — Kazimir Masalski, nadzornik železničnih del v Aleksincu v Serbiji.

Temeljita pomoč vsem, ki so v želodci ali trebuhu bolni.

Ohranjenje zdravja

neslanja se večji del na čiščenje in snaženje sokrovce in krvi in na pospoševanje dobrega prebavljanja. Najboljše sredstvo za to je

dr. Roza življenski balzam.

Življenski balzam dr. Rozov ustreza popolnem vsem tem zahtevam: oživlja prebavljanje, nareja zdravo in čisto kri, da dobi zopet svojo prejšnjo moč in zdravje, odpravlja teško prebavljanje, gujus do jedi, kisló zdr-govanje, napetost, bljevanje, krv v želodci, zaslinenost, zlato žilo, preobteženje želodca z jedlilí itd, je gotovo in skušano domače sredstvo, ki se je v kratkem zarad svoje izvrstno moči obče razširilo.

1 velika sklenica 1 gl., pol sklenice 50. kr.

Na stotine pisem v priznanje je na razgled pripravljenih. Razpošilja se na frankirane dopise na vse kraje proti poštnemu povzetju.

SVARJENJE!

Da se izogne vsakdo neljubim pomočam, prosim vse p. n. g. naročnike, naj zahtevajo povsod izrečno dr. Rozov življenski balzam iz lekarně B. Fragner-ia v Pragi, kajti zapazil sem, da so naročniki na več krajih dobili zmes brez v.e moči, ako so zahtevali samo življenski balzam, in ne izrečno dr. Rozovega življenskega balzama.

Pravi dr. Rozov življenski balzam

dobi se samo v glavni zalogi izdelovalca B. Fragner-ja, v lekarni „k črnemu orlu“ v Pragi, Ecke der Spornergasse Nr. 205—3. — V GORICI: G. Cristofoletti, lekarničar; G. B. Pontoni, lekarničar; R. Kürner, lekarničar. V OGLEJI: Damaso d'Elia. — V TRSTU: P. Prendini, lekarničar; G. Foraboschi, lekarničar, J. Ser-ravallo; Ed. de Leitenburg, lekarničar. — V ZAGREBU: C. Arazim, lekarničar.

Vse lekarně in večje trgovine z materialnim blagom v Avstro-Ogerskej imajo zalogo tega življenskega balzama.

TAM SE TUDI DOBI:

Pražko domače mazilo zoper bule, rane in vnetje vsake vrste.

Ako se ženam prša vnamejo, ali strdijo, pri bulah vsake vrste, pri torih, gnojnih tokih, pri črvu v prstu in pri nohtanji, pri zlezah, oteklinah, pri zmaščeni, pri morski [mrtv.] kosti. — Zaprte bule in oteklina se hitro ozdravijo; kjer pa ven teče, potegne mazilo v kratkem ves gnoj na-se, in rano ozdravi.

Skatljice se dobodo po 25 in 35 kr.

Balzam za uho.

Preiskovan in po mnogih poskusih kot najzanesljivejšo sredstvo znan odstrani naglušnost, po njem se dobi tudi popolno uže zgubljen sluh. 1 sklenica 1 gl. a. v.

Čudovite kapljice

Sv. Antona Padovanskega.

To priprosto in naravno zdravilo je prava dobrodejna pomoč in ni treba mnogih besedi, da se dokaže njihova čudovita moč. Če se le rabijo nekoliko dni, olajšajo in prečenejo prav kmalu najtrdovratnejše želodčne bolezni. Prav izvrstno vstrežajo zoper hemorojde, proti boleznim na jetrih in na vranici, proti črevesnim boleznim in proti glistam, pri ženskih mesečnih nadležnostih, zoper beli tok, božjast, zoper bitje arca ter čistijo pokvarjeno kri. Ore ne preganjajo samo omejenih bolezni, ampak nas obvarujejo tudi pred vsako boleznijo.

Prodajajo se v vseh glavnih lekarnicah na svetu; za naročbe in pošiljatve pa edino v lekarnici Cristofoletti v Gorici, v Trstu v lekarni C. Zanetti in G. B. Rovis in v lekarni Alla Madonna v Korzinu.
Ena steklenica stane 30 novcev.

Pasi kilovim

najnovejše sestave, prav pripravi in trdni VLAČNI, BREZ

SNETI, kakor tudi vsake vrste obveze, pasovi za človeka, angl. in franc. nogovice proti krču, najnovejši pasovi za nosilce, vse ranocelske pripravre iz gume in vse potrebščine za bolnike.

O. NEUPERT, prej J. G. ZEIGER,
ustanovljeno l. 1873. l. Graben 29, znotra v Dunaj, Trattnerhofu. Zaloga vseh pariških posebnostij. Razpošilja hitro in molčé proti povzetju.

Briska rebula

iz leta 1881.,

v boteljkah po 40 in po 50 kr. s steklenico vred, dobiva se na slovenskem oddelku deželne kmetijske šole.

Pri Seitz-u v Gorici je po znižani ceni — 1 gld. 30 kr. — na prodaj:

VELIKI TEDEN

in Velika Noč,

spisal prof. Andr. Marušič.

Pošilja se knjiga tudi po pošti na povzetje. Kdor pa denar uže z naročilom vred pošlje, naj dridene še 10 kr. za vozni list.

POZOR.

S tristo do petsto goldinarjev v gotovini ali vrednostnih papirjih more vsakdo dobiti 25 do 80 goldinarjev na teden

na borsi, torej v kratkem času zdatno pomnožiti svoje premoženje.

Ustmena in pismena prešanja naj se obrnejo na protokolirano bankno in lombardno kupčijo

Theodor Noderer & Co. na Dunaji, am Peter 7.

I. nadstropje, kjer se dajejo dotični sveti brezplačno in pod največo molčečnostjo.